

Література:

1. Авер'янов В. Українське адміністративне право на етапі реформування: питання нової доктрини / Авер'янов В. // Українське право. – 2005. – № 1(18)'2005. – С. 197-198.
2. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України : Підручник / О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій ; за ред. О.В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2007. – 416 с.
3. Курінний Є.В. Предмет і об'єкт адміністративного права України : автореф. дис. на здобуття наук ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / Є.В. Курінний. – Київ, 2004. – 36 с.
4. *Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36. № 37. – Ст. 446.*

УДК 342.(477)(043.2)

Бородін І. Л.,
доктор юридичних наук, професор,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА СКАРГУ

Можливість безпосередньої реалізації права громадян на скаргу як конституційного права обумовлена тим, що Конституція України є у відповідній мірі самостійним правовим регулятором суспільних відносин. Принагідно навести з цього приводу, безперечно, правильне твердження В. Шаповала, що "Конституція за своєю природою є нормативно-правовим актом первинного характеру..." [1, с. 13]. Але, незважаючи на таку правову властивість Основного Закону, його норми безпосередньо прямо впливають на взаємовідносини між органами, установами, організаціями, їх посадовими особами і громадянами, що впливає із соціального значення Конституції, "... регулятора найбільш важливих суспільних відносин" [2, с. 15]. І дані правовідносини, як зазначають вчені-правознавці, різноманітні: це і загальні правовідносини і конкретні [3, с. 98-120; 4, с. 98-120].

Можливість оскарження орієнтує громадянина на її використання з метою задоволення, реалізації інтересів, визначених даним правом. Гарантованість права на скаргу з боку держави стимулює впевненість громадянина в соціальній користності та виправданості оскарження, орієнтує його на домагання захисту свого інтересу. Водночас гарантованість з боку держави права на оскарження орієнтує орган, посадових осіб на його забезпечення, стимулює їх відповідальність за реалізацію цього права.

Безперечно, в своїй основі конституційне право на скаргу реалізується за допомогою галузевих норм у конкретних правовідносинах. Все ж ефективність конкретних правовідносин зумовлюється загальними. Саме така зорієнтованість поведінки на загальні правовідносини в конкретних, галузевих правовідносинах

зумовлює ефективність реалізації права на оскарження, досягнення інтересів, визначених даним правом.

Часто у процесі реалізації права на оскарження громадянин діє не послідовно і не цілеспрямовано, не завжди навіть психологічно готовий довести справу до кінця. Неповна, недосконала освідомленість громадянина про весь процес реалізації свого права на скаргу в першу чергу пов'язана з тим, що цей процес має широкі форми правової регламентації, а значить, він характеризується об'ємністю, багатоплановістю, що затрудняє його детальну урегульованість, а це, в свою чергу, об'єктивно ускладнює його цілісне сприйняття для громадян.

Сьогодні конституційне право на скаргу конкретизовано багатьма галузями права. Тому можна говорити, що засобами реалізації конституційного права на оскарження є права, конкретизуючі його в чинному законодавстві, а також обов'язки відповідних органів і посадових осіб щодо цих прав.

Галузеві права і кореспондуючі їм обов'язки в юридичній літературі часто розглядаються як гарантії конституційних прав. Певною мірою це справедливо. Саме все те, за допомогою чого реалізується право, є його гарантією. Але все ж галузеві права і кореспондуючі їм обов'язки як гарантії реалізації і як засоби механізму реалізації не одне і те ж. Повністю урівнювати їх не можна. У першому випадку вони виконують функцію забезпечення процесу реалізації конституційного права, в другому — функцію оформлення цього процесу.

Галузеві права на скаргу допомагають громадянину в реалізації його конституційного права тому, що вказують йому на конкретні життєві ситуації, при винесенні яких можлива реалізація конституційного права на скаргу, і тим самим стимулюють громадянина до такої реалізації. Також тому, що вони орієнтують громадянина на те, куди йому звернутися зі скаргою. Якщо конституційне право на оскарження стимулює громадянина щодо його реалізації завдяки широті можливостей, то галузеве право на скаргу стимулює громадянина на реалізацію права на оскарження завдяки деталізації такої можливості. Галузеве право на скаргу виступає як засіб реалізації конституційного права на оскарження, тому що воно є орієнтиром і помічником для громадянина в цій реалізації.

Принцип відповідності галузевих прав конституційному праву виражається в тому, що вони не повинні звужувати зміст конституційного права на оскарження. Норми діючого галузевого законодавства не можуть обмежувати конституційні права, свободи і обов'язки громадян при їх конкретизації, якщо це право не передбачено самою Конституцією. В іншому випадку громадянин не може реалізувати конституційне право на скаргу за допомогою галузевих прав, так як вони розходяться, нескординовані з конституційним правом. Важливого значення даний фактор набуває при внесенні змін і доповнень у законодавство, прийнятті нових нормативних актів, конкретизуючи конституційне право на оскарження.

Важливо, щоб у чинному законодавстві галузевим правам, як засобу реалізації конституційного права, відповідали обов'язки відповідних органів і посадових осіб.

Зважаючи на це, на наш погляд, особливого значення набуває відомча нормотворчість. Але часто прийняті міністерствами і відомствами різні інструкції, положення про порядок прийому, реєстрації і розгляду скарг громадян дублюють положення Закону України "Про звернення громадян" від 12 жовтня 1996 р. та

постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 348 "Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності в засобах масової інформації". Як наслідок, це призводить до того, що відповідаючий орган, установа, організація не повною мірою представляють рівень і значимість своєї причетності щодо реалізації конституційного права громадян на скаргу.

Таким чином, галузеві права на оскарження і відповідні їм обов'язки як засоби реалізації конституційного права на оскарження взаємопов'язані між собою через конкретні правовідносини і складають основу реалізації даного права.

Література:

- Шаповал В. Конституція України як форма адміністративного права // Право України. - 2000. - № 1.
Катышев В.Т. Конституционные проблемы народовластия развитого социализма: Автореф. дис. д-ра юрид. наук. — М., 1980.
Мазаев В.Д. Реализация конституционных норм: Автореф. дис. канд. юрид. наук. — Саратов, 1982.

УДК 342.5(045)

Гуренко-Вайцман М.М.,
професор,

доктор юридичних наук
Кримський юридичний інститут

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО З ПРАВ ЛЮДИНИ В КРАЇНАХ СНД: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Існування у державі розвинутого інституту омбудсмана як виду спеціалізованого конституційного контролю, чітко налагоджені механізми функціонування цього інституту та його особливий статус, на сьогодні є однією з найсуттєвіших ознак дійсно правової держави. Це обумовлено перш за все тим, що існування та ефективна діяльність уповноваженого з прав людини підіймає на новий рівень відносини між державою та громадянином, пристосовують національне законодавство до міжнародних стандартів забезпечення прав людини. У якості незалежного посередника між громадянами та органами державної влади, розглядаючи скарги та звернення у межах своєї компетенції, досліджуючи стан законності та спостерігаючи за дотриманням прав людини у державі, омбудсман здійснює необхідні заходи по відновленню порушених прав, вносить пропозиції для усунення перешкод у сфері реалізації прав людини та подальшого уникнення проявів недотримання прав людини. Слід також зазначити, що інститут омбудсмана визнаний у всьому світі як один з найбільш ефективних засобів запобігання корупції, сприяє розвитку правосвідомості громадян та зміцнення авторитету державної влади.